

VOJENSKO - POLITICKÁ ČÁST

ÚLOHA MORÁLNÍHO ČINITELE V SOUDOBĚ VÁLCE

Major Ján Zvada

1. Sovětská vojenská věda o podstatě morálního činitele

Když američtí imperialisté dnes činí přípravy k rozpoutání třetí světové války, snaží se dokazovat vyhlídky na úspěch svou domnělou technikou v ekonomickou převahu vyjadřovanou v množství tun vyráběného železa, oceli, nafty, uhlí, letounů, tanků atd., hlavně však převahou a množstvím vyráběných nukleárních zbraní. Ve skutečnosti nemají to, ani ono. Prozrazují to čas od času sami jejich novináři. Tak na příklad v úvodníku francouzského buržoasního časopisu *Le Monde* ze dne 5. 4. 1955 se pod nápisem »Atlantická solidarita« mimo jiné píše, že Západ může udržet svou převahu jen v tom případě, bude-li disponovat daleko většími zásobami atomových zbraní. »Sovětský svaz dnes dohnal veškeren zameškaný čas,« říká pisatel úvodníku. K tomu je třeba podotknout, nejen dohnal, ale předešl. Jsou přece známa slova souduha Molotova na nedávném zasedání Nejvyššího sovětu SSSR: »... ve výrobě vodíkových zbraní nezůstal pozadu SSSR, nýbrž USA«. To také platí pro další důležité nejmodernější zbraně, jako jsou střely s mezikontinentálním akčním radiem s atomovými náplněmi, reaktivní stíhači a těžké bombardovací letouny a p.

Je známo, že při zjišťování poměru sil nelze určovat ekonomický potenciál země prostým součtem množství vyráběných tun železa, oceli, uhlí atd. Hitlerovské Německo vyrábělo na počátku druhé světové války více než SSSR, a přece bylo poraženo.

Vedle stupně rozvoje výrobních sil jsou rozhodujícím činitelem ekonomické převahy možnosti využití ekonomického potenciálu a tyto možnosti jsou závislé na rázu společenského zřízení — na výrobních vztazích a ekonomických zákonech jim odpovídajících.

Vojenské plány amerických imperialistů a jejich naděje na vítězství jsou založeny především na víře v rozhodující účinek použití atomových a vodíkových zbraní. Podle usnesení zasedání rady Severoatlantického bloku z konce minulého roku je použití nukleárních zbraní základem vojenské strategie amerických atomčiků a jejich spojenců.

Přeceňování významu atomových zbraní vede buržoasní vojenské teoretiky k přesvědčení, že se o výsledku budoucí války nebude rozhodovat zdoluhavým, oboustranně vysilujícím bojem, nýbrž neočekávanými, krátkými, hromadnými atomovými údery — atomovým »blitzkriegem«. Sám ministr letectva USA Talbott prohlásil podle zpráv amerického tisku, že rozhodující moment v příští válce bude v prvních 30 až 60 dnech. A tento názor nemožno považovat ani za ojedinělý, ani za čistě soukromý.

V USA vznikla celá škola oslavovatelů atomových zbraní — vytvářejících t. zv. »atomovou sociologii«. V dílech hlavních představitelů této školy, jako jsou Ogborn a Whright, vystupuje atomová a vodíková puma

v úloze zákonodárce, který diktuje zákony společenského vývoje, stojí nad společností jako hrozící démonická síla, řídí její osudy, morálku, ideologii a myšlení.

Atomoví sociologové se vši silou snaží »filosoficky« dokázat zákonitost příchodu americké nadvlády nad celým světem. Jen kvůli tomu si vymyslí tvzení, že základní rozpor v současné společnosti je rozpor mezi technikou a morálkou. Morální úroveň lidstva prý dnes není v souladu s úrovní techniky. Je prý třeba usilovně pracovat na zdokonalování lidí tak, aby byli co nejdříve povzneseni na úroveň techniky. Lidstvo prý může morálně uzrát jen ve světovém státě a jen v tom případě, že diktatura nahradí demokracii, protože absolutní zbraň vede k absolutnímu státu.

Propaganda všemohoucnosti atomových zbraní má ovšem i jinou stránku. Tvoří hlavní náplň zastrašovací strategie amerických imperialistů. Atomová filosofie jako součást ideologického a psychologického zpracovávání mas usiluje o podlomení důvěry lidstva ve vlastní sílu, v schopnost organisovat účinný odpor proti agresivním plánům amerických imperialistů. Pracující lid je proto atomovými sociology líčen jako bezmocná nicotná masa. Ve spise »Theologie a atomový věk« píše na příklad Angličan Dawis, »Atomová zbraň otrásla nadutou lidskou pýchou, otrásla do základů optimistickou vírou člověka v schopnost ovládat historickou situaci.«¹⁾

Morální a duchovní pevnost pracujících má být rozložena strachem z účinků atomové pumy, všeobecnou panikou a zmatkem tak, aby se lidé stali povolnými nástroji a slepými vykonavateli vůle a rozkazů monopolistických magnátů. Přeceňování významu atomových zbraní v příští válce současnou vojenskou ideologií USA je výrazem obav amerických imperialistů z účasti širokých mas ve válce, výrazem snižování jejich úlohy ve válečném procesu a tím i důkazem toho, že současná buržoasní vojenská ideologie není s to plně poznat některé důležité zákonité procesy mající vliv na přípravu, průběh a výsledky války.

Maršál tankových vojsk P. Rotmistrov o tom píše: »My konečně víme, že buržoasní vojenská věda zkoumá ekonomické, politické a vojenské otázky se svého třídního hlediska, s hlediska zájmů vykořisťovatelů, že je postavena na nevědeckém idealistickém světovém názoru, a proto nemůže vědecky vysvětlit všechny zákonitosti války, že její výpočty bývají často chybné, vybudované na dobrodružství, nemůžeme však nihilisticky odmítat samu existenci a vývoj buržoasní vědy.«²⁾

Vědecká omezenost buržoasní vojenské ideologie pochází z toho, že se jako součást nadstavby snaží bránit odpovídající jí základnu — doživající hospodářské zřízení monopolistické velkoburžoasie. Tato omezenost se konkrétně projevuje v tom, že američtí imperialisté připravují válku s cílem dobýt světové nadvlády sázejí hlavně na t. zv. »hospodářskou převahu svobodného světa«, a takové prvky vojenského rázu jako jsou: množství zásob atomových zbraní, námořní a letecké základny, množství letadel, vyspělost válečné techniky, existence agresivních bloků a paktů atd. Již méně spoléhají na podporu amerického lidu a ještě

¹⁾ G. A. Episkoposov, »Atomnaja sociologija« — ideologičeskoje oružie amerikanskovo imperializma, str. 26.

²⁾ P. Rotmistrov, Za tvůrčí rozpracování otázek sovětské vojenské vědy, Obrana lidu čís. 83 ze 7. 4. 1955.

méně na podporu cizích národů, nehledě na to, že tak jako Hitler nedoceňují tak důležitého činitele, jako je masový odpor většiny obyvatelstva celého světa proti válce, jeho touhu po mírovém životě a morální sílu obyvatelstva Sovětského svazu, Čínské lidové republiky a ostatních lidových demokracií. I když nepopírají význam těchto činitelů, okolnost, že kapitalistické zřízení nemůže vytvořit objektivní předpoklady pro to, aby si v této oblasti zajistili převahu, vede buržoasní ideology a vojenské činitele k snižování úlohy lidových mas ve válce — k snižování významu morálního faktoru a zdůrazňování úlohy techniky ve válce.

Sovětská vojenská věda, postavená na pevných theoretických základech marxisticko-leninského světového názoru dokazuje, že průběh a výsledky válek jsou závislé na vojenských plánech, na strategii, operačním umění, taktice, organizaci a výcviku vojsk, na ekonomických a morálních možnostech a vedle vojenského i na ekonomickém a morálním potenciálu země. Sovětská vojenská věda se snaží poznat, odkrýt všechny materiální a duchovní síly mající rozhodující vliv na osud války a využít jich, nepodceňuje a nepřeceňuje úlohu ani jediného z rozhodujících činitelů. Jak je známo, zformuloval největší představitel sovětské vojenské vědy J. V. Stalin na základě správného využití zásad marxistické dialektické metody a materialistické teorie a na základě zevšeobecnění praktických zkušeností armád bojujících v současných podmínkách vedení války a na podkladě bohatých theoretických poznatků klasiků marxismu-leninismu o válce, učení o dočasně a trvale působících činitelích rozhodujících o výsledku války. Vedle pevnosti zápolí, výzbroje, množství a jakosti divisí, organizačních schopností velitelského sboru ukázal na velký význam morálního ducha armády. Morální duch armády je jedním z nejdůležitějších trvale působících činitelů rozhodujících o výsledku války, majících podstatný vliv na průběh a výsledek války, na vítězství nebo porážku.

Morální duch armády je síla vyjadřující stupeň bojeschopnosti vojsk. Projevuje se v jejich politické uvědomělosti, chápání cílů války, v hloubce vlasteneckého a internacionálního citění, v poměru k státnímu a společenskému zřízení, v důvěře v politické a vojenské vedení, v hrdinství, ukázněnosti, vůli a smělosti atd. V míru se morální duch armády projevuje hlavně v uvědomělém a nadšeném plnění úkolů bojové a politické přípravy.

Jako jeden z trvale působících činitelů má morální duch armády — vlastní specifickou podstatu. Jeho význam, účinnost a vliv na průběh a výsledky válek není však možno zkoumat odděleně od cíle války, od ostatních trvale působících činitelů a hospodářsko-politického zřízení určité země.

Sovětská vojenská věda dokazuje, že úroveň morálního ducha armády a obyvatelstva je přímo závislá na povaze politických cílů vedené války. Vysoký morální duch je vlastností armád a pracujících, kteří bojují za dějinný pokrok, za svobodu národa, za vlastní zájmy pracujících mas.

Ve válkách vedených proti svobodě cizích národů, proti demokratickým vymoženostem a požadavkům mas, ve válkách nespravedlivých, nemůže být armáda agresora po dlouhou dobu živena silou vlasteneckého citění, touhou po vítězství, zápallem a přesvědčením o spravedlivých cílech války. To nad slunce jasněji dokazují zkušenosti ze spravedlivých válek sovětského lidu z let po Velké říjnové socialistické revoluci i z do-

by Veliké vlastenecké války, stejně tak jako zkušenosti lidu Číny, Koreje a Vietnamu.

Morální činitel je současně závislý na ostatních trvale působících činitelích a je přímo spjat s pevností zápolí.

»Žádná armáda na světě nemůže zvítězit (jde ovšem o pevné a trvalé vítězství) bez pevného hlubokého zázemí. Zázemí je pro frontu první věci, poněvadž právě ono a jen ono dodává frontě nejenom všechny druhy potravin, ale i lidi - vojáky, náladu a ideje.«³⁾

Pojmem pevnost zápolí rozumíme celou širokou oblast společenského dění v určitém státě, hlavně ekonomický a morální potenciál země, sílu státního zřízení atd. Pojmem morální potenciál třeba rozumět morálně politický stav obyvatelstva určité země, hlavně pracujících mas a armády. Morálně politický stav mas a armády — morální potenciál — je zase závislý na povaze společenského a státního zřízení, na vztazích mezi základními společenskými třídami a vrstvami, národy a národnostmi, na vnitřní a zahraniční politice vlády, na politice vládnoucích stran, na historických tradicích, na kulturní a ideologické úrovni mas atd.

Spojitosť mezi morálním duchem armády a morálním potenciálem země je velmi úzká a bezprostřední. Tyto pojmy se skoro překrývají. Není možno hovořit o morálním duchu armády bez řeči o morálním potenciálu země a naopak. Morální činitel je v podstatě morální potenciál země (státu) v činnosti, v boji za přípravu vítězství i v boji za vítězství nad nepřítelem.

Morální potenciál zápolí dnešních kapitalistických států je nepevný a jeho slabost se v posledním vývojovém období kapitalismu neustále zvětšuje nejen prohlubováním rozporů imperialismu, zostřováním třídního boje, divokým konkurenčním bojem a národnostními spory, ale i vlivem postupujících vítězství mezinárodního dělnického hnutí na poli hospodářské, politické a kulturní výstavby socialismu v Sovětském svazu a v zemích lidových demokracií a vlivem úspěchů světového demokratického a mírového hnutí.

Proto se američtí agresori a jejich spojenci snaží při přípravě války proti Sovětskému svazu a lidově demokratickým státům upevnit morální sílu svého zápolí používáním prostředků hrubého, ozbrojeného nátlaku, používáním represivních opatření, zastrašováním, odbouráváním zbytků buržoasně demokratických svobod a nahrazováním jich fašistickou diktaturou, dále lživou propagandistickou kampaní, zastíráním, podvody, rozšiřováním reakční buržoasní ideologie atd.

»Protože lid dnešních národů nepůjde do války pro čistě ekonomické a politické důvody (rozuměj imperialistů), je možno ho přinutit k strádání a zkázám války jen v tom případě, když mu tyto politické a ekonomické důvody budou zobrazeny jako důvody spravedlnosti,« prohlašuje jeden z předních amerických vojenských filosofů W. S. Hocking.⁴⁾

Nejvhodnější ideou, která je schopna mobilisovat americký lid a cizí národy do války, zdá se jim idea obrany západní demokracie. Ona má

³⁾ J. V. Stalin, Spisy 4, str. 309. (V tomto překladu je používáno pro ruský pojem »týl« pojmu »zázemí« místo správnějšího »zápolí« nebo »hluboký týl«. Citát je však ponechán v původním znění překladu.)

⁴⁾ J. K. Melvil, Filosofie mystiky a reakce, Sovětská věda — Filosofie, čís. 1/1954, str. 60.

zastříit čistě politické a ekonomické důvody imperialisty vedených válek, t. j. úsilí monopolistických magnátů o dosažení maximálních zisků jakoukoli cestou.

Stejným cílům slouží rozšiřování rasistických, kosmopolitických, geopolitických, novomalthusiánských a jiných reakčních teorií, které mají na jedné straně myšlenkově a morálně rozložit revoluční nálady a myšlení lidí, na druhé straně je mají přesvědčit o nevyhnutelnosti války za nastolení světového panství USA, aby byla zachráněna světová civilisace.

Důležitou součástí ideologického zpracovávání obyvatelstva a hlavně příslušníků armády jsou ovšem i snahy ukázat službu v armádě jako jeden z nejvýnosnějších způsobů výdělečné činnosti, jednu z cest, jak se rychle obohatit na účet druhých, zajistit si bezstarostný, veselý a dobře zabezpečený život.

Úsilí amerických imperialistů a jejich spojenců a vytvoření trvalé morálně politické jednoty obyvatelstva, tak potřebné pro vedení války, je ovšem marné. V imperialistických státech, kde za největší morální zásadu platí nedotknutelnost soukromého vlastnictví — to jest zásada, která národ ekonomicky, politicky i ideologicky nejvíc rozděluje na bohaté a chudé, vyvolené a vyděděné, majitele podniků a půdy a nemajetné chudáky, není možno překlenout propast třídních rozporů trvalým ideologickým sjednocením obyvatelstva na základě morálky vládnoucích vrstev a vytvořit silný morální potenciál zápolí pro případ války. Je tomu tak proto, že je to morálka protilidová, protidemokratická, morálka nenávisti k cizím národům a rasám. Takováto morálka nemůže na dlouhou dobu inspirovat, ani klamat masy, i když nemůžeme vyloučit, že je může na krátkou dobu strhnout a zaslepit. Tato morálka nemůže inspirovat vojáky imperialistických armád k hrdinským činům. Morální duch bojující armády a obyvatelstva jako koncentrovaný výraz morálního potenciálu státu se při vedení nespravedlivé války sice jeví jako činitel rozhodujícího významu, ale ne jako činitel vítězství, nýbrž porážky.

Naproti tomu socialistické a lidově demokratické zřízení vytváří vhodné podmínky pro výchovu lidí vysokých morálních kvalit v masovém rozsahu.

Už samo úsilí pracujících a vykořisťovaných mas dnešní doby, boj za vydobytí pokročilejšího společenského pořádku — za komunismus —, jakož i boj za demokracii, národní svobodu a mír proti fašismu, cizímu útlaku a válce, podněcují k růstu pevného a morálního ducha mas a armády.

Na základě uskutečnění historických, pracujícím prospěšných hospodářsko-politických přeměn vznikly za roky trvání sovětského státního zřízení a výstavby socialismu v SSSR takové mohutné zdroje morální síly země, jako je morálně politická jednotka sovětské společnosti, družba národů Sovětského svazu a sovětské vlastenectví.

Pod vedením komunistické strany byla vytvořena nejmocnější armáda světa jako armáda dělníků a rolníků zbavených vykořisťování, armáda osvobozených národů, armáda vychovaná v duchu socialistického vlastenectví proletářského internacionalismu.

Totéž platí na daném stupni vývoje i pro ostatní lidově demokratické státy a jejich armády, pro náš stát a pro naši armádu. V procesu boje za vydobytí národní svobody a státní nezávislosti, v procesu boje

proti třídnímu nepříteli, za další rozšiřování a prohlubování zásad proletářské demokracie se změnil vztahy mezi dělnickou třídou a pracujícími rolnictvem, vztahy mezi našimi národy a národnostmi, změnil se postoj lidu k státu, ke straně, k společenskému zřízení směrem k utužování hospodářsko-politické a ideologické jednoty pracujících mas a našich národů. Tato jednota hospodářských a politických zájmů našeho lidu víc a víc se projevující v jednotě ideové je zdrojem morální síly a pevnosti naší lidově demokratické armády.

Protože si sovětský stát a lidové demokracie již pro svou povahu v zahraniční politice nikdy nekladly a nebudou klást takové cíle, jako je dobývání cizích území a zotročování cizích národů, vede sovětská armáda jen spravedlivé války, brání socialistickou vlast, to znamená, že se v ní může rodit a rodí morální duch projevující se ve vzniku masového hrdinství, které dějiny dosud nepoznaly.

Je si třeba uvědomit, že morální duch armády — morální činitel — je jev původu sociálního, závislý nejen na cílech války, pevnosti zápolí, ale za třetí i na charakteru společenského zřízení.

Existence pokrokového společenského pořádku spočívajícího na zásadách socialistických výrobních vztahů vytváří v Sovětském svazu a v zemích lidových demokracií předpoklady pro morální potenciál a morálního ducha armády, odpovídajícího vedení války v soudobých podmínkách. Existence reakčního společenského pořádku spočívajícího na zásadách kapitalistických výrobních vztahů znemožňuje využít morální síly mas, vytvořit silný morální potenciál a vysokého morálního ducha armády při vedení nespravedlivých válek.

Právě proto se velká většina buržoasních vojenských ideologů snaží dokázat, že morální duch armády není společenského, nýbrž psychologického, vlastně biologického původu.

Známý anglický theoretik, horlivý zastánce a propagátor reakčních fašistických idejí, generál Fuller na příklad tvrdí, že morální činitel je fyzická rozumová a mravní schopnost vojsk, zdravé tělo, zdravý rozum, zdravý duch, závislý ne na podmínkách společenského prostředí, nýbrž na rasové příslušnosti vojsk.

Fullerův krajan Lidell Hart je toho názoru, že morální duch vojsk nezáleží ani tak v síle na příklad vlasteneckého citění, jako v síle vojenského ducha, t. j. v kamarádství, disciplíně, pocitu vzájemné soudržnosti a jakési třídní (kastovní) vojenské sounáležitosti. Lidell Hart tvrdí, že odtrženost od života národa posiluje nejvíc morálního ducha armády.

Strategické plány využití cizích území, cizích armád a cizích národů v zájmu dobytí a upevnění nadvlády amerických imperialistů dokazují, že ani jejich vojenským činitelům nejsou cizí tyto subjektivní idealistické názory, že stará pruská představa o vojákovi jako poslušném a slepém vykonavateli rozkazů, kterému je jedno, komu slouží a zač bojuje, který je vždy udatným řemeslným vrahem, nevymizela.

Snahy některých buržoasních vojenských ideologů dokazující, že morální duch vojsk je biologického anebo psychologického původu, že morálka sama je souhrn různých idejí, které si může osvojit a přijmout každý člověk nezávisle na společenském zřízení, na jeho třídní příslušnosti, zájmech a na politických cílech války, nejsou ničím jiným než výrazem obav z účasti uvědomělých mas ve válce, výrazem zastírání jejich úlohy v dějinách a válečných konfliktech.

Marxisticko-leninská teorie učí, že válka je pokračováním politiky násilnými prostředky. Úspěch každé politiky, a to i vojenské, násilné politiky, záleží na vztahu lidových mas k této politice. Vztah lidových mas k vnitřní a zahraniční politice státu je zase závislý na jejich cílech, na tom, zda je to politika masám prospěšná, užitečná, jestliže prosazuje jejich spravedlivé zájmy. Protože pracující masy jsou rozhodujícím činitelem dějinného vývojového procesu, nemůžeme ani takový společenský jev, jako je válka, chápat nezávisle na myšlení a jednání mas.

»V každé válce je vítězství konec konců závislé na stavu ducha těch mas, které na bitevním poli prolévají krev,« napsal V. I. Lenin.⁵⁾

Morální činitel není tedy ničím jiným než projevem smýšlení a cílení bojujících mas armády a obyvatelstva. Otázka pochopení podstaty a významu morálního činitele ve válce není proto vlastně ničím jiným než otázkou pochopení úlohy lidových mas v dějinách, neboť lidové masy jsou nositeli morálního ducha a jejich úloha se ve válce projevuje především v morálním činiteli. To je další důkaz neobyčejného významu morálního činitele v současných válkách, důkaz převahy armád socialistických států nad armádami států kapitalistických.

Dále nám tedy půjde o to ukázat úlohu morálního činitele mas ve vztahu k ostatním trvale působícím činitelům, kromě vztahu k pevnosti zápolí, které již bylo osvětleno. Tím pak lépe pochopíme zvláštnost a význam morálního činitele.

2. Sovětská vojenská věda o úloze morálního činitele v současných válkách

Vycházejíc z poznatku o rozhodující úloze lidových mas v dějinách a z marxisticko-leninského nazírání na otázku války, sovětská vojenská věda dokazuje, že soudobé války jsou válkami mezi národy — mezi masovými armádami. Z toho vyplývá závěr, že množství a kvalita divisí je též jedním z trvale působících činitelů.

Podle názorů některých vojenských buržoasních teoretiků, mezi nimi Angličana Lidella Harta, masová armáda se nejen přežila, ale je vředem na civilisaci lidstva. Malá armáda je lepší, protože je stmelena vojenským duchem. V srovnání s vojenským duchem je prý vlastenecké citění podřadnějším prvkem. »Vlastenecký cit sotva zdokonalí přesnost střelby,« tvrdí Hart.

I když Hartovy výmysly nelze pokládat za oficiální doktrinu, rozbor nejnovějších vojenských zásad proklamovaných americkými buržoasními vedoucími činiteli v roce 1954 pod heslem t. zv. »New Look« — »nového názoru«⁶⁾ nám potvrzuje, že úmyslné snižování významu úlohy

⁵⁾ V. I. Lenin, Spisy 31, str. 115 — rusky.

⁶⁾ »New Look« je název t. zv. »nového« amerického kursu zbrojení a příprav války.

Podle »nového názoru« rozhodujícím činitelem ve válce jsou atomové zbraně v součinnosti s bojovou činností zreorganisovaných taktických svazků a operačních svazů pozemního vojska podporovaných letectvem a námořnictvem.

Úkoly soudobé války mohou prý být splněny jedině provedením změn v organizaci, výzbroji a taktice pozemního vojska. Tato reorganizace je vypočítaná a podřízená využití momentu překvapení, t. j. účinků atomových úderů — blitzkriegu.

Diskuse kolem otázek »nového názoru« nejsou zatím uzavřeny. Podrobněji je o tom pojednáno v časopisech »Combat Forces Journal« 1954 a »Armor« 1954.

lidových mas — morálního činitele — v současných válkách je v různých obměnách typickým znakem vojenských buržoasních doktrín.

Hlasatelé »nového názoru« totiž tvrdí, že úkoly, před které budou v soudobé válce postavena vojska, mohou být zabezpečeny jen takovou reorganisací vojsk, která umožní co nejrychlejší využití účinků vlastních atomových úderů. Výsledek války bude prý znám brzo po skončení počátečního překvapujícího zasazení atomových zbraní. Bude prý rozhodnut zasazením silné kádrové armády, dříve než dojde k všeobecné mobilisaci. Proto prý je třeba vybudovat takovou pozemní profesionální, kádrovou armádu, která bude schopna kdykoli v době míru přímo přejít do bojové činnosti a překvapujícím způsobem vyřešit válečné střetnutí prakticky bez zásahu širokých mas, po případě dříve, než dojde k projevům jejich nespokojenosti, nesouhlasu a k výbuchům nevole.

Snižování významu morálního činitele se projevuje i v přeceňování úlohy výzbroje jako dalšího trvale působícího činitele ve válce. Čím dál víc jsou rozšiřovány teorie, které tvrdí, že s postupujícím rozvojem a zdokonalováním techniky je člověk vytlačován ze společenské výroby a z válečného dění.

Buržoasní »atomoví sociologové«, jako Wright, Hart a Orgborn, zašli v přeceňování významu technického pokroku tak daleko, že ho povýšili na hybnou sílu společenského vývoje. Historický vývoj vykládají jako výsledek tvůrčí činnosti techniky. Pravicový socialista J. Moch se pokouší formulovat universální zákon společenského vývoje a tvrdí, že technický pokrok umožní lidské společnosti přejít bez třídního boje k socialismu.

V oblasti vojenské ideologie se obcházení úlohy mas a morálního činitele projevilo ve vzniku různých teorií, zveličujících význam různých druhů zbraní. I když názory starších vojenských theoretiků, jako je Fuller, který tvrdil, že rozhodující zbraní jsou tanky, anebo Douhet, který zase tvrdil, že válku může vyhrát samo letectvo, jsou dnes již pokládány za zastaralé a jsou vytlačovány názory hlasatelů všemohoucnosti atomových a vodíkových zbraní, přece jen v jiné podobě znovu ožívají v souvislosti s atomovou strategií.

Sovětská vojenská věda nesnižuje význam techniky a výzbroje v soudobé válce, dokonce ani význam takových zbraní, jako jsou zbraně nukleární. Historie válek nás učí, že objevení se a zmasovění nové účinné zbraně nebo použití nové energie ve válečné technice má revoluční vliv na způsob vedení války, na organisaci vojsk atd. Ale na rozdíl od buržoasních vojenských doktrín vychází sovětská vojenská věda z poznatku nemožnosti a nesprávnosti oddělování techniky od člověka a dokazuje, že rozvoj techniky, zavádění nových druhů zbraní nesnižuje, nýbrž naopak zvyšuje úlohu mas, člověka, tedy morálního činitele v soudobé válce.

Technika bez člověka není k ničemu, je kusem železa, je mrtvá. Ani nejdokonalejší zbraň nenahradí slabost morálního ducha, nepřinese vítězství bez činnosti člověka. Válku nevyhrává technika, nýbrž člověk vyzbrojený dokonalou technikou. I když v souvislosti s objevením atomových zbraní vzrostl význam techniky, momentu překvapení a dalších činitelů, není ani v současné válce rozhodujícím činitelem technika, ale člověk. Nebudou ani nyní bojovat zbraně bez lidí, ale lidé ovládající zbraně.

Co se týče atomových zbraní, je třeba si uvědomit, že jde o zbraně hromadného ničení živé síly a bojové techniky nepřítele, to znamená, že čím jich bude ve válce masověji používáno, čím víc budou všeobecně uplatňovány v pozemním vojsku, letectvu a námořnictvu, tím revolučnější změny si budou vynucovat v podmínkách vedení boje, ve způsobu bojové činnosti, ve výzbroji a výstroji vojsk, v organizaci bojových sestav atd. To ovšem neznamená, že ve válce vedené za oboustranného použití atomových zbraní přestává platit učení o trvale působících činitelích rozhodujících o výsledku války, že by došlo k snížení jejich významu nebo k vyloučení podstatného vlivu alespoň jednoho z nich, po případě ke vzniku nějakých jiných trvale působících činitelů. Jako každá nová zbraň i atomová přináší vedle starých i nové vztahy mezi trvale a dočasně působícími činiteli i mezi samými trvale působícími činiteli, má ohromný vliv na způsob bojové činnosti vzhledem k tomu, že jde o zbraň neobyčejné ničivosti. Její vliv však nepůsobí ve směru snižování, nýbrž zvyšování významu trvale působících činitelů.

Maršál tankových vojsk P. Rotmistrov v nedávném článku otištěném v časopise »Krasnaja zvezda«⁷⁾ poukazoval na to, že v souvislosti se zavedením a použitím atomových zbraní ve válce vzroste i úloha takového dočasně působícího činitele, jako je moment překvapení. V některých případech, hlavně v boji proti hospodářsky slabším, geograficky nevýhodně položeným a osamoceně bojujícím státům, může se moment překvapení projevit jako činitel, který rozhodne o výsledku války.

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že zejména v našem zeměpisném položení je nutno mimořádnou pozornost věnovat všem opatřením, které mají znemožnit nenadálé překvapení. Podle slov maršála Rotmistрова je to možné »jen za předpokladu nejvyšší bdělosti, vysoké a neustálé bojové připravenosti vojsk...«, a to je našim hlavním úkolem. Současně je si třeba v této souvislosti uvědomit neobyčejný význam našeho spojení se Sovětským svazem a s ostatními účastníky varšavské dohody.

Na druhé straně těsné sousedství s územím západního Německa, na kterém jsou ozbrojené síly USA a kde se znovu buduje agresivní armáda, zvyšuje úlohu momentu překvapení a tím i neobyčejný význam neochabující bdělosti a stále bojové připravenosti naší armády, která nesmí být nepřítelem překvapena, musí účinně znemožnit plány agresora, snížit úlohu momentu překvapení na minimum — vyloučit ho.

Ve válkách vedených za použití atomových zbraní se zvlášť zvětšuje význam morálního činitele. Atomové zbraně ani nenahradí ani nevytlačí morálního činitele, jak by si to přáli a jak o tom píší někteří vojenští buržoasní ideologové. Naopak! Čím víc se válečná technika rozvíjí a zdokonaluje, čím víc se zkracuje doba potřebná k hromadné výrobě nových ničivých druhů zbraní, čím jsou tyto zbraně účinnější, tím větší významu nabývá člověk a morální duch velké masy bojujících lidí. Početní růst armády, čím dál větší používání válečné techniky, větší ničivost a hustota palby, zvyšující se složitost vedení bojových akcí, operací a válek, to všechno si žádá armádu morálně pevnější a sjednocenější, politicky uvědomělejší a kulturnější.

⁷⁾ Krasnaja zvezda čís. 70 z 24. 3. 1955. Překlad byl otištěn v Obraně lidu čís. 83 ze 7. 4. 1955.

I když v thesi soudruha Stalina o trvale působících činitelích rozhodujících o výsledku války nevidíme nějakou navždy uzavřenou soustavu věčných pouček, můžeme říci, že je tato these i za dnešních podmínek platná, že tedy vytváří důležité předpoklady pro to, abychom na jejím základě a na základě zkušeností Sovětského svazu mohli budovat ozbrojené síly bez podstatných chyb a abychom mohli usměrňovat úsilí pracujících k zabezpečení a upevnění obranyschopnosti tak, že kdyby došlo k pokusu o útok, bude nepřítel rozdrcen.

Slavná vítězství Sovětské armády nad fašistickými hordami, národně osvobozenecý boj korejského a vietnamského lidu a vítězství jeho armád dokazují naprostou nesprávnost theorii, které by chtěly přestat počítat s masami a člověkem. Zahanbující porážkou amerických vojsk v Koreji a francouzských vojsk ve Vietnamu, vojsk ozbrojených po zuby všemi nejnovějšími vymoženostmi vojenské techniky, byla nad slunce jasněji dokázána převaha sovětské vojenské vědy, která učí, že ani používání nejmodernější techniky neoslabuje význam člověka pro výsledek současných válek a zdůrazňuje požadavek zabezpečení vysoké morální úrovně zápolí a vysokého morálně politického uvědomění bojujících vojsk.

Snížování významu morálního činitele v soudobých válkách se jasně projevuje i v otázce hodnocení úlohy posledního z trvale působících činitelů, rozhodujících o výsledku války, v hodnocení úlohy organizačních schopností velitelského sboru.

Vycházejíce z učení o rozhodující úloze osobnosti v dějinách mnozí buržoasní filosofové, mezi nimi i Američané Russel a Santayana, tvrdí, že tvůrcem historie, nositelem vůle národa je politická elita. »Národ se stává suverénním vládcem prostřednictvím své politické elity.« Podobné názory jsou propagovány v západním Německu bývalými hitlerovskými generály, kteří se snaží dokázat, že německý generální štáb nemá nejmenší viny na porážce; kdyby prý bylo šlo všechno podle návrhů generálního štábu a ne podle vůle Hitlerovy, nemuselo Německo prohrát. Nedávno vyšla kniha jakéhosi Porta sleduje stejný záměr, když dokazuje, že historická kontinuita německého národa je spojena s existencí vojenské elity — německého generálního štábu — dědice pruského militarismu.

V rozhovoru s dopisovatelem Pravdy řekl soudruh Stalin: »Je pochopitelné, že i nejzkušenější generálové a důstojníci mohou utrpět porážku, když se vojáci dívají na válku, která jim byla vnucena, jako na krajně nespravedlivou, a proto konají svoje povinnosti na frontě formálně, bez víry ve spravedlivost svého poslání, bez nadšení.«⁸⁾

Tento výrok správně vystihuje stanovisko sovětské vojenské vědy na vztah organizačních schopností velitelského sboru a morálního ducha armády. Sovětská vojenská věda ani nepodceňuje ani nepřeceňuje organizační schopnosti velitelského sboru. Je ovšem třeba si uvědomit, že morální možnosti výhodné pro úspěšné vedení války nezaručují vítězství, nejsou-li lidmi dobře ovládány, vedeny, organizovány a není-li jich jimi dobře využito; proto jsou vedle jiných důvodů organizační schopnosti velitelského sboru trvalým činitelem rozhodujícím o vítězství.

⁸⁾ Rozhovor J. V. Stalina s dopisovatelem Pravdy, Stalin v současném boji za mír, Mír 1951, str. 184.

Dokonce ani tehdy, když jsou dány a vytvořeny všechny objektivní příznivé předpoklady vítězství nad nepřítelem, když se armáda určitého státu může opřít o velké ekonomické i morální síly, když je dobře vyzbrojená a má nadšenou podporu obyvatelstva, nemusí zvítězit, když její velitelé nejsou schopni přeměnit možnosti ve skutečnost.

Vzhledem k tomu, že naše armáda dostává nyní od pracujícího lidu vše co potřebuje, že se ekonomický a morální potenciál naší země vlivem velkých společenských změn i organisátorské práce strany a vlády opírající se o iniciativu lidu každoročně značně zvyšuje, že dnes už existují příznivé objektivní možnosti vítězství, zůstává úkol zdokonalování politické a odborné výchovy velitelských kádřů jedním z nejdůležitějších úkolů našeho úsilí o upevňování obranyschopnosti země. Je to úkol veliký, již také proto, že naše armáda s důstojnickým a poddůstojnickým sborem je ještě mladá a nezkušená. Rychlý další růst naší armády je závislý na tom, jak rychle, usilovně, důsledně a správně si budou její velitelé osvojovat nejnovější zkušenosti Sovětské armády, zásady nejpokrokovější sovětské vojenské vědy, umění vést vojska do úspěšného boje za současných podmínek vedení války.

Je třeba si uvědomit, že bychom se dopustili velké chyby, kdyby nás poznání o chybném, nevědeckém hodnocení úlohy morálního činitele v současných válkách buržoasní vojenskou ideologií vedlo k podceňování nepřítele, k pocitům bezstarostnosti a sebeuspokojení.

To, že soudobá vojenská buržoasní ideologie má zjevné tendence zveličovat význam atomových zbraní, to, že američtí imperialisté raději spoléhají na atomové zbraně než na morální podporu mas, to vůbec neznamená, že buržoasní vojenští činitelé význam morálního činitele přehlíží.

Naopak. Od Clausewitze až dodnes se našlo dost a dost vojenských theoretiků, kteří se pokoušeli, i když nevědecky, najít vliv morálního ducha armády na průběh a výsledek válek a určit jeho místo ve válečném dění. Mezi jinými je to na příklad anglický maršál Montgomery, který v knize »Od Normandie po Baltik« píše: »... bez vysokého morálního ducha není možno zvítězit... vysoký morální duch je cennější než perla«.

Zvláště ti buržoasní vojenští činitelé, kteří mají bojové zkušenosti a udržují si spojení s praxí, hodnotí úlohu morálního faktoru v soudobých válkách mnohem reálněji než od života odtržení »čistí« theoretikové. Objektivně nezávislá existence zákonitosti průběhu válečného dění se těmto lidem živelně vnucuje přes třídní omezenost jejich světového názoru.

Jakmile však přejdou k pokusům o hluboké theoretické zdůvodňování objektivně platných zákonitostí průběhu soudobé války, skončí zpravidla u polovědeckých, idealistických tvrzení, ke kterým je vede nutnost zájmů vládnoucí buržoasie. Proto i hodnocení úlohy morálního činitele ve válce buržoasní vojenskou ideologií se často rozchází s praxí, nese stopy hlubokého rozporu mezi teorií a praxí — rozporu typického pro buržoasní vědu vůbec.

Proto jsme na jedné straně svědky praktického politického úsilí buržoasie o ideologické zpracování vojáků i mas, úsilí o morálně politické sjednocení obyvatelstva, morální upevnění zápolí v připravované válce.

Na druhé straně máme však možnost seznámit se s theoretickými koncepcemi, které snižují úlohu mas i morálního činitele ve válce ve prospěch techniky, druhu zbraně, malých armád, generálské elity atd. Rozpor mezi

vojenskou buržoasní ideologií, snižující význam morálního faktoru a praxi budování armád, které mají být proniknuty »morálními zásadami«, je jen odrazem onoho už delší dobu existujícího rozporu mezi subjektivními zájmy velkoburžoasie a objektivní skutečností.

Snahy americko-anglických imperialistů o vytvoření silného morálního ducha armády a obyvatelstva vycházejí zřejmě ze zkušeností Hitlerových z doby jeho úspěchů, kdy se mu a nacistické straně podařilo morálně zpracovat většinu německého národa tak, že ochotně šel do boje za německou rasu.

Ale již méně vycházejí z druhé části těchto zkušeností, z období, kdy skončily rychlé a dočasné úspěchy hitlerovských armád a začaly se objevovat neúspěchy. Německý národ si začal uvědomovat, že byl Hitlerem podveden a oklamán. Hitlerovští vojáci ztráceli brzo v období porážek nadšení i morální sílu, protože poznávali, že nebojují za spravedlivou věc. Morální »síla« armády, vypěstovaná lži, založená na klamu, nemůže být v dlouho trvající válce vedené za zájmy imperialistů zdrojem masového hrdinství vojáků, nemůže být činitelem vítězství, nýbrž porážky. Dále je nutno si uvědomit, že něco jiného je umět ocenit morálního ducha armády, a něco jiného je vytvořit armádu s vysokým morálním duchem. Prání není možno zaměňovat se skutečností. Skutečnost není nakloněna válečným štváčům. Snahy amerických imperialistů vytvořit armádu se silným morálním duchem narážejí na velkou překážku, kterou je sám kapitalismus — kapitalistické výrobní vztahy rozdělující společnost hospodářsky, politicky a ideologicky.

Z toho, co bylo dosud řečeno o podstatě morálního činitele a jeho vztazích k cílům války a ostatním trvale působícím činitelům, jasně vidíme, že současný stav kapitalistické společnosti nutí dnešní buržoasní vojenské ideology k vědomému snižování významu morálního činitele ve válce, i když jeho úloha za současných podmínek vývoje — v strojovém období kapitalismu — vzrostla. Morální činitel je jedním z hlavních činitelů rozhodujících o výsledku války. Je tomu tak proto, že dnešní války jsou neobyčejně zdlouhavé a vysilující, že je v nich třeba počítat s používáním zbraní hromadného ničení, protože se zatím nepodařilo uskutečnit jejich zákaz, že se soudobých světových válek účastní na obou stranách obyvatelstvo skoro všech zemí na světě, že na nich zápasí na rozsáhlých bojištích milionové armády pohybující se na velkých územních prostranstvích a konečně proto, že rozdily mezi polem a zápolím jsou téměř setřeny, takže nikdo nemůže stát stranou válečného procesu.

Morální síla ruského proletariátu a rolnictva, vypěstovaná bolševickou stranou v boji proti nejhoršímu carskému útlaku a kapitalistickému vykořisťování, za útrap a strádání mas v první imperialistické světové válce, byla rozhodujícím činitelem vítězství Velké říjnové socialistické revoluce.

Morální síla sovětského lidu a jeho armády, vlastenecké a demokratické cítění národů protifašistické koalice v druhé světové válce, se projevilo nejen ve zdrcující porážce hitlerovského Německa, ale i v dalším oslabení tábora světového kapitalismu, v posílení tábora míru, demokracie a socialismu.

Sovětský svaz dovedl za Veliké vlastenecké války proti fašistickým agresorům proměnit morální potenciál země v rozhodujícího, strategicky

neobyčejně důležitého činitele vítězství. Strategie Veliké vlastenecká války byla postavena na pevné základně dlouho trvající a během války narůstající morální odolnosti obyvatelstva a Sovětské armády.

Morální převaha Sovětské armády a obyvatelstva byla jedním z rozhodujících činitelů uskutečnění velkých vojenských operací v období provádění plánu aktivní obrany, když fašistická vojska měla dočasnou převahu, i v období přechodu z aktivní obrany do útoku, v období protiofensivy, kdy byly prováděny velké operace strategického významu, operace k obklíčení a zničení nepřítele. Morální převaha Sovětské armády se projevovala v neobyčejné pevnosti, odolnosti a statečnosti jejich příslušníků.

Také zjevy v předcházejících válkách neobvyklé, jako je zákonitý rozvoj mohutnosti sil Sovětské armády v průběhu dlouho trvající a vysilující války i plánovitě spojování vojenských operací pravidelné armády s akcemi partyzánského hnutí byly hlavně podmíněny velkým morálním potenciálem Sovětského svazu jako socialistického státu.

Revoluční nadšení, horoucí vlastenecké citění a morální převaha čínského, korejského a vietnamského lidu měla rozhodující podíl na vítězství národů těchto asijských zemí v národně osvobozenecích válkách proti cizím agresorům a kolonisátorům.

Nezvrátným důkazem morálních a tvůrčích sil pracujících mas jsou obrovské úspěchy Sovětského svazu a lidově demokratických zemí, dosažené v poválečné hospodářsko-politické a kulturní výstavbě.

Co se týče mezinárodní situace, je jasné, že ekonomická, vojenská a zdůrazňující i morálně politická síla Sovětského svazu a ostatních zemí tábora socialismu, demokracie a míru sehrála nejdůležitější úlohu v boji o zmaření válečných plánů amerických imperialistů v boji za udržení míru a světové bezpečnosti.

V boji za mír má právě morální činitel — morální síla a organizovanost lidových mas největší význam. Úloha morálního činitele v boji za udržení míru je nejlépe vyjádřena známými slovy soudruha Stalina: »Mír bude zachován a upevněn, vezme-li lid zachování míru do svých rukou a bude-li jej hájit až do konce.«⁹⁾

Díky morální pevnosti Sovětského svazu — této páteři celého tábora míru, díky neúnávnému obětavému úsilí milionů dělníků a rolníků lidově demokratických zemí a všech demokraticky smýšlejících lidí v kapitalistických zemích Evropy a ostatních kontinentů, nepodařilo se válečným štváčům rozpoutat třetí světovou válku a také se proto za války v Koreji neodvážili použít atomové pumy.

Výsledkem agresivních snah severoamerických reakčních kruhů je jejich ještě větší morálně politická izolovanost. Plány na remilitarisaci západního Německa, vytvoření nového válečného bloku v západní Evropě a v jihovýchodní Asii i pokusy vytvořit obdobný blok ve střední Asii i horečné zbrojení a nepřetržité vyhrožování vodíkovou pumou se potkávají se silicím odporem a nenávisť všech mírumilovných národů a definitivně ztroskotají na dalším stupňovaném odporu lidových mas.

Aktivní boj národů za mír, jejich semknutost a organizovanost, to je síla, kterou nelze potlačit a zastrašit.

Morálně politickou semknutost mírumilovných národů, jejich rozhodnost v snahách o zajištění míru a bezpečnosti jejich zemí nejlépe

⁹⁾ Sborník »Stalin v současném boji za mír«, nakladat. Mír 1951, str. 186.

dokumentovala varšavská konference evropských zemí o zajištění míru v Evropě. Varšavskou konferencí byla započata nová etapa v boji za mír a rozvoj mezinárodní spolupráce proto, že na této konferenci došlo k podepsání smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi státy, které mají všechny předpoklady, možnosti a potřebné prostředky k obraně míru, své národní svobody a státní svrchovanosti, k obraně hospodářsko-politických vymožeností lidu.

Varšavská smlouva je za současné situace účinným prostředkem k upevnění míru, protože morálně politické sjednocení národů demokratických zemí podepírá sjednocením hospodářským i sjednocením části ozbrojených sil. Varšavská smlouva není analogií nějakého papírového sjednocení, ani analogií nerovných útočných paktů kapitalistických států, je výstrahou těm, kdo si boj za mír vykládali jako projev slabosti, těm, kdo by chtěli rozpoutat třetí světovou válku.

V případné třetí světové válce projevil by se význam morálního činitele ještě v širším měřítku, protože válečné plány současných vládnoucích monopolistických kruhů neohrožují jen národní svobodu, státní svrchovanost a hospodářsko-politické vymoženosti národů Sovětského svazu a lidových demokracií, ale i národů závislých, koloniálních, dokonce i národů těch států, jejichž vlády vstoupily do vojensko-politických bloků vytvořených Spojenými státy severoamerickými. Vojensko-politické agresivní plány USA ohrožují světový mír, svobodu a bezpečnost národů celého světa. Proto již dnes účast pracujících, národů a obyvatelstva celého světa v boji proti připravované válce je čím dál tím masovější a účinnější — úloha morálního činitele ještě větší.

Význam morálního činitele v případné třetí světové válce byl dobře vyjádřen slovy soudruha Molotova na zasedání Nejvyššího sovětu SSSR z 8. 2. 1955.

»Každé dobrodružství s rozpoutáváním nové světové války skončí nevyhnutelně pro agresora špatně, protože v nynější době již stamiliony lidí dosáhly takové uvědomělosti, že budou stejně jako sovětsí lidé s plným přesvědčením o správnosti své věci bojovat proti zločinné agresi až do konce.«

3. Boj KSČ za upevnění morálního ducha naší armády

Je-li morální potenciál země, morálně politická síla mas, tak důležitým činitelem ve vývoji současné mezinárodní situace, soudobých dějin a válek, bylo by nejen nesprávné, ale přímo trestuhodné nepočítat s ním v boji proti válečným snahám amerických imperialistů a jejich spojenců, nepřestovat ho, jeho prostřednictvím neupevňovat sílu a obranyschopnost našeho lidově demokratického státu.

Rídící se učením marxismu-leninismu o rozhodující úloze lidových mas v dějinách, řídící se zkušenostmi Sovětského svazu v socialistické výstavbě a zásadami sovětské vojenské vědy při upevňování obranyschopnosti země a budování armády, naše komunistická strana a vláda věnují velkou pozornost upevňování morálního potenciálu naší vlasti a morálního ducha armády.

Pod vedením komunistické strany uskutečnil náš pracující lid po osvobození Sovětskou armádou takové významné revoluční společenské přeměny, které vytvořily materiální podmínky k rozvoji tvořivých du-

chovných sil a vlastností pracujících, opírající se o nové společenské vztahy mezi třídami a vrstvami obyvatelstva, mezi národy a národnostmi, mezi pracujícími naší vlasti i cizích zemí, zejména s bratrským Sovětským svazem, Čínskou lidovou republikou a s ostatními lidově demokratickými zeměmi, mezi lidem s různým náboženským cítěním, ideologickým smýšlením atd.

Masy pracujících byly zbaveny buržoasně statkářského útlaku a vykořisťování, kapitalisté a statkáři byli vyvlastněni, lid se stal skutečným pánem a hospodářem v naší zemi, došlo k zrovnoprávnění národů a národností, byl vybudován mocný socialistický průmysl, obchod a doprava. Pod vedením a za pomoci dělnické třídy pracující rolníci učinili první úspěšné kroky k přeměně svých hospodářství v socialistické družstevní podniky. Začal proces kulturní revoluce, mění se člověk, jeho smýšlení, ideje, morálka, došlo ke vzniku a uplatnění nových významných společenských sil, které urychlují náš vývoj a které se staly nevyčerpatelným zdrojem formování nového politicko-morálního profilu mas a utužování morální síly pracujících a armády naší vlasti.

Hybnou silou společenského vývoje lidové demokracie u nás na současném stupni vývoje je sice třídní boj, ale vztahy, které se vytvořily a dále vytvářejí mezi základními společenskými třídami, mezi dělnickou třídou a pracujícím rolnictvem nás opravňují k tvrzení, že se v průběhu třídního boje čím dál víc uplatňuje společenská síla nové kvality — morálně politická jednota pracujících měst a vesnic.

Rostoucí morálně politická jednota pracujících měst a venkova se nejjasněji projevuje v podobě svazku dělnické třídy s pracujícím rolnictvem, který je, jak je známo, základem pevnosti každého lidově demokratického státu, moci dělnické třídy, zárukou dalšího vývoje vpřed směrem k socialismu. Svazek dělnické třídy s pracujícím rolnictvem tvoří hlavní náplň morálního potenciálu naší země — je tedy hlavním a nejmocnějším zdrojem morální síly mas, morálního ducha armády. Usnesení a směrnice X. sjezdu KSČ i nedávné usnesení plena ÚV KSČ, směřující k odstranění všech hospodářsko-politických nedostatků práce stranických orgánů v zemědělské výrobě a rolnické otázce, mají proto neobyčejný význam pro upevnění svazku dělnické třídy s pracujícím rolnictvem a tím i morální pevností pracujících a armády. Morálně politická jednota pracujících měst a venkova se již dnes projevuje i ve vztazích, které se vytvořily mezi naším lidem a armádou. Náš lid dnes důvěřuje armádě a všemožně jí pomáhá. Z nerozlučného spojení s lidem čerpá naše armáda sílu, které se nedostává armádám buržoasních států. Spojení s lidem je mocným zdrojem morálního ducha naší armády.

Významným zdrojem morální síly pracujících a armády je i neustálé prohlubování bratrské družby národů v našem státě. Za roky výstavby lidově demokratického zřízení se podstatně změnil vztahy mezi českým a slovenským národem a vztahy k národnostním menšinám žijícím na našem území; začal proces formování socialistických národů.

Upevňováním pocitů družby mezi našimi národy, bojem proti projevům buržoasního nacionalismu, hospodářsko-politickou výstavbou a ideologickou prací sjednocuje se náš lid a formuje v společenskou sílu, která neexistovala za předmnichovské republiky, sílu, která je hlubokým pramenem morální odolnosti lidu a armády.

Podobný význam pro upevňování morálního potenciálu naší země a morálního ducha armády má i životodárné socialistické vlastenectví a proletárský internacionalismus.

S hrdostí můžeme říci, že se pod vedením strany mezi našim lidem upevňuje vlastenectví socialistického obsahu, projevující se v lásce ke straně, k našemu společenskému a státnímu zřízení, v hrdosti nad revolučními tradicemi našeho lidu, zejména tradicemi boje za socialismus, v pracovním hrdinství, v socialistickém soutěžení, v osobní odpovědnosti za obranu vlasti atd.

Pro výchovu pracujících v duchu zásad socialistického vlastenectví a proletárského internacionalismu má neobyčejný význam X. sjezd KSČ, který poukázal na ideové chyby v agitační, propagační a výchovné práci, kterých se dopouštíme zaměňováním pojmu socialistického vlastenectví líčením přírodních krás, anebo co je ještě škodlivější, nedostatečným spojováním výchovy k socialistickému vlastenectví s upevňováním svazku dělnické třídy s pracujícím rolnictvem. I když výchova k socialistickému vlastenectví je hlavní náplní celé výchovné práce prováděné v armádě, mají kritické připomínky X. sjezdu, promítnuté do konkrétních podmínek a různých forem stranickopolitické práce v armádě, velký význam pro utužování morálního ducha armády.

Neobyčejně mocnou morální sílu čerpají naši pracující a příslušníci armády i z faktu existence vřelých spojeneckých a přátelských vztahů našich národů a lidu se sovětským lidem a sovětskými národy, jakož i s pracujícími spřátelených lidových demokracií a z podpory, které se nám dostává od pracujících a demokraticky smýšlejících mas celého světa.

Mocným zdrojem morální síly našeho lidu a armády je komunistická strana v čele s ústředním výborem, její vedoucí úloha, revoluční historie a především marxisticko-leninská ideologie, kterou se strana řídí ve své praktické činnosti. Komunistická strana je jedinou společenskou silou, schopnou vést masy pracujících, řídit a usměrňovat společenský vývoj směrem k budování socialismu.

Za vše, co máme, co jsme si vydobyli a vybudovali a čeho jsme dosáhli, vděčíme straně. Bez komunistické strany by nebyl mohl náš lid zvítězit v boji proti fašistickým okupantům, proměnit plody tohoto vítězství ve svůj prospěch, svrhnout moc kapitalistů a velkostatkářů, v boji proti buržoasní reakci uskutečnit velkolepý program obnovy válkou rozrušeného hospodářství a výstavby základů socialismu s cílem zajistit lepší život pracujících, svobodu a nezávislost naší země. Bez komunistické strany jsme nemohli vybudovat nový lidově demokratický stát, jeho ozbrojené síly a zajistit obranyschopnost země.

Existence komunistické strany je mocným zdrojem morální síly mas a armády. Síla strany, spočívající v těsném, nepřetržitém a stále se upevňujícím svazku s masami a životaschopnost jejího učení je silou mas, silou naší vlasti.

Síla strany se měří její schopností vést a organisovat masy. Tato schopnost je dále závislá na tom, jak do mas proniklo její učení, politické uvědomění.

Dnešní složité úlohy vyplývající z mezinárodní i vnitropolitické situace, úkoly boje za mír a bezpečnost, za vybudování socialismu v naší vlasti a zajištění obranyschopnosti si vyžadují, aby si každý pracující,

každý voják osvojil maximum učení strany, aby se jím mohl řídit v práci, aby mu toto učení pomohlo pochopit historickou situaci, naši i jeho úlohu a místo v ní.

Zvýšení socialistického uvědomění je nezbytnou podmínkou úspěšné cesty k socialismu i boje za mír. Nový pořádek nevybudujeme s lidmi po staru smýšlejícími. Totéž platí pro armádu.

X. sjezd KSČ dal naší armádě úkol: »Celou naši armádu musíme dále ideologicky zpevnit, rozvíjet útočnou stranickou propagandu a agitaci v nejtěsnějším spojení s úlohou socialistické výstavby a nesmířitelně potírat všechny projevy oportunismu, buržoasního nacionalismu a všechny projevy nepřátelské ideologie.«

Je třeba, aby se učení strany, vyjadřující prostřednictvím článků přísahy, vojenských řádů a usnesení strany a vlády zájmy a vůli pracujících mas vztahující se k otázkám obrany naší lidové demokratické vlasti, stalo ještě mocnějším základem politické a vojenské výchovy v armádě, neboť jen voják vyzbrojený vítěznými ideami marxismu-leninismu může úplně pochopit svoje úkoly, spravedlivé cíle a historický význam boje dělnické třídy. Jedině marxisticko-leninské učení jako učení nejpokrokovější společenské třídy — dělnické třídy bojující za lepší zítřek a šťastnější život pracujících celého světa proti imperialistické reakci, může se stát mocným nástrojem upevňování morálního ducha armády vysokých kvalit, potřebných k vedení války v současných podmínkách vývoje.

S tohoto hlediska čekají velitele všech stupňů v stranickopolitické práci v armádě neobyčejně významné úkoly v souvislosti s požadavky nových vojenských řádů, které ukládají pěstovat ve vojskách morálně politické vlastnosti, nezbytné při vedení války za oboustranného použití atomových zbraní.

Jako každá zbraň působí i atomová zbraň na morálku člověka svými specifickými vlastnostmi a ničivou silou jednak přímo, jednak prostřednictvím změn, které si vynucuje její použití při vedení války. Boj vedený za použití atomových zbraní má své zvláštnosti, projevující se na příklad ve zvýšení tempa bojové činnosti, ve větším rozptýlení bojových sestav, ve zkrácení času potřebného k přípravě bojových akcí, v pružném a nepřetržitém zásobování vojsk potřebným materiálem, v rychlosti rozhodování, ve zvýšené operativnosti vojsk, v rozsáhlosti pozemních a maskovacích prací atd. Zvláštnosti vedení války za použití atomových zbraní kladou podstatně zvýšené požadavky na morální stav bojujících vojsk, na jejich duševní i fyzické vlastnosti. Protože objektivní podmínky potřebné k dalšímu růstu morální síly armády a obyvatelstva u nás existují, záleží jen na stranickopolitické práci, na stranických a politických orgánech naší armády i na velitelském sboru vychovávat a pěstovat a upevňovat ve vojskách takové duševní i fyzické vlastnosti, které si musí nezbytně osvojit každý voják k provádění bojové činnosti ve válce vedené za použití atomových zbraní.

Výchova k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu, upevňování svazku dělníků s pracujícím rolnictvem, vytváření těsného spojení armády s lidem i přátelské družby našich národů, výchova k lásce ke KSČ a oddanosti našemu státnímu a společenskému zřízení, přátelství, podpoře a nerozborné družbě k Sovětskému svazu, k jeho lidu a národům, jakož i k pracujícím ostatních lidových demokra-

cií a celého světa, zůstává hlavním prostředkem utužování morálně politického stavu vojsk, protože jde o pocity takové neobyčejné síly a mohutnosti, že voják, jimi proniknutý a oduševnělý morálně, snese všechny útrapy a strádání atomové války.

V souvislosti s novou mezinárodní situací i s novými podmínkami vedení války je třeba pěstovat ve vojskách vedle takových vlastností, jako jsou silná vůle, statečnost a odvaha, vytrvalost, tvrdá kázeň a iniciativa, hlavně nezlomného útočného ducha.

Ne proto, že bychom měli v úmyslu někoho napadnout, ani proto, že bychom se chtěli zmocnit cizích území, podrobit si cizí národy, ale z důvodu obrany naší lidově demokratické vlasti v případě napadení nepřitelem, k vůli zmaření jeho výpočtů na využití momentu překvapení. Obrana země nemá nic společného s pacifistickými obranářskými názory »bránit se na hranici, odrazet útoky protivníka, nevnikat na cizí území«. Takového pojetí obrany je cizí zájmem dělnické třídy, pracujících mas našich národů, je cizí marxisticko-leninské ideologii povahou revoluční, je cizí morálce naší dělnické třídy, která jediné smělým útokem mohla svrhnout moc buržoasie, je cizí i revolučním tradicím našeho lidu. Husitská vojska účinně bránila národní svobodu a práva lidu před cizí agresí ne »obránnou«, ale útočnou válkou. Nebyla prodchnuta obranným, ale útočným duchem; nebála se vstoupit na cizí území. Vojáci naší armády musejí být vychováváni rovněž v duchu útočném, i když nikdy nebudou bojovat za uchvácení cizích území, zotročení a porobení cizích národů.

Potřeba upevnit morálně politický stav vojsk je objektivním požadavkem přípravy armády na válku za použití atomových zbraní. Proto úroveň politické a vojenské výchovy musí zaznamenat radikální vzestup tak, aby se bojová a politická připravenost armády dostala do souladu s objektivními požadavky soudobého válečného procesu. Vojenská výchova musí být zbavena jakékoli bezplánovitosti, změkčilosti, protože jen tvrdou, neúnavnou prací, jen neoblomnou vytrvalostí a postupným zvyšováním nároků je možno vypěstovat vysokého bojového ducha vojsk.

Zatím nemůžeme být s dosaženými výsledky plně spokojeni. Ve většině případů sice velitelé pochopili význam atomových zbraní ve válce, ale mnozí z nich, jak neustále zdůrazňuje ministr národní obrany generál armády Alexej Čepička, neudělali opatření k provádění výcviku a výchovy vojsk. Mezi velitelský sbor a vojáky nepronikla zásada — dnes je bojeschopná jen ta armáda, která zvládne boj vedený za použití atomových zbraní a která si vedle toho důkladně osvojí zásady vedení boje v noci. Dosud nebyly zvládnuty tvůrčím způsobem nové řády. Mnozí velitelé se přidržují starých forem výcviku i výchovy.

V ideologicko-výchovné práci je také mnoho nedostatků. Projevuje se nedocenení významu ideologické práce. Úroveň myšlení některých příslušníků velitelského sboru zaostává za vývojem vnitřní i mezinárodní situace, za změnami ve vedení boje, zaostává co do obsahové naplně, ve způsobu organizace, ve formách i metodách výchovné práce.

Názory a nálady některých velitelů neodpovídají vážnosti současné mezinárodní situace. Mnozí velitelé zapadli do rutinérství a bezdůvěrného praktikismu, na změny v mezinárodní situaci nereagují pocity bdělosti a ostražitosti k nepříteli, neodpovídají na ně samostatnými a iniciativními závěry ve způsobu provádění bojové a politické přípravy, ve výchovné práci. Čekají na pokyn shora.

Snaha vychovat ve vojskách vlastnosti potřebné k překonávání válečných útrap ve válce vedené v nových podmínkách vede dosud u některých velitelů a politických pracovníků k škodlivému oddělování vojenské výchovy od výchovy politické. Tato dvojkojnost se projevuje v bezúspěšných pokusech dosáhnout splnění výchovných úkolů buď jenom politickou výchovou, anebo pěstováním mechanických návyků.

Příčina této nesprávné praxe tkví pravděpodobně v tom, že si někteří naši velitelé do důsledku neobjasnili, že vojenská výchova v naší armádě je v podstatě a hlavně výchovou komunistickou, prováděnou v armádě, že pokud mluvíme o specifičnosti vojenské výchovy, mluvíme o takové komunistické výchově, jejímž cílem je výchova člověka-bojovníka. Takové vlastnosti vojáka, jako jsou kázeň, vytrvalost, statečnost, iniciativa atd., jsou tedy jediné v tom případě cenné bojové vlastnosti, jsou-li vlastnostmi politicky vysoce uvědomělého vojáka, můžeme říci, jsou-li výslednicí, konkrétním projevem jeho politického pokrokového přesvědčení.

To ovšem znamená, že takového morálně politického ducha armády, který by byl na úrovni požadavků vedení války za použití atomových zbraní, můžeme dosáhnout jen když výchovnou práci v armádě zintenzivníme, hlavně ve směru politickém, že ji postavíme ještě pevněji na marxisticko-leninský základ, že ji ještě pevněji živě spojíme s úkoly strany a vlády, s požadavky našich řádů a naší vojenské přísahy a s požadavky vyplývajícími ze současné vnitřní a mezinárodní situace.

Zde je třeba podotknout, že i politická výchova je mnohými našimi veliteli chápána jen v rozsahu zvládnutí temat politického školení, marx-leninské přípravy, provádění politických informací atd.

Politická výchova vojáka není zatím důsledně chápána jako jednota výchovy obránce vlasti i budovatele socialismu. Velitelé, stranické i mládežnické organizace se na příklad zatím dost málo zabývají usneseními strany a vlády, věnovaným různým otázkám budování socialismu. A přece v armádě nelze vypěstovat silného morálního ducha, aniž by vojáci nebyli přesvědčeni o správnosti budování socialismu. Výchovná činnost je proto nemyslitelná bez těsného spojení s budovatelským úsilím našich pracujících. Proto pozornost otázkám výstavby socialismu, rozbor dokumentů strany a vlády s hlediska konkrétních podmínek a situace u jednotek není činností, která odvádí, ale podmiňuje úspěch bojové přípravy, poněvadž pomáhá zvyšovat morální kvality našeho vojáka správnou cestou — na základě spojení úkolů výchovné práce v armádě s úkoly naší strany a vlády — s otázkami budování socialismu.

V tomto směru je třeba chápat naše výchovné úkoly, v tomto smyslu je třeba opravit výchovnou činnost některých velitelů.

Z posledních mezinárodních událostí je třeba vyvodit správné konkrétní závěry v oblasti ideologickovýchovné práce a výcviku vojsk. Pro výchovnou činnost v armádě ukládá zvlášť důležité úkoly varšavská smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi osmi státy a vytvoření společného velení. Podtrhuje hlavně nutnost zintenzivnit provádění výchovné práce na základě nových řádů, nutnost zintenzivnit výchovu k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionálnímu. Bude třeba víc seznamovat naše vojáky s revolučními tradicemi národů a lidu Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Rumunska, Bulharska, Albánie a Číny, s revolučními tradicemi ozbrojených sil těchto

lidových demokracií, hlavně s tradicemi spojeneckých a přátelských svazků, které jsou základem pro realizaci varšavské smlouvy. Bude třeba vojáky víc seznamovat s výsledky budovatelské práce na poli hospodářském, politickém a kulturním, s nejnovějšími poznatky vojenské vědy a se zkušenostmi z výchovné práce v armádě. Varšavská konference nám ukládá pěstovat pocity přátelství i k lidu Německé demokratické republiky a zároveň ostřejší ideologický boj nejen proti americkým, ale i proti západoněmeckým imperialistům.

Varšavská konference nám ukládá vést ostřejší boj proti zaostalým náladám v armádě, hlavně proti sociáldemokratismu, buržoasnímu pacifismu a nacionalismu, ukládá nám co nejrychleji všestranně dobudovat armádu tak, aby byla schopna vést vítězný boj v nových podmínkách vedení války. To proto, že vytvoření společného velení samo podtrhuje význam ozbrojených sil v boji za mír, dokazuje, že mír může být zachován jen tehdy, jestliže o něj bude bojovat ne bezbranný, ale dobře ozbrojený, politicky uvědomělý lid.